

A Men caa nath tath wiide:

❖ *Bay-bol kä røade.*

- Laat locä thukä thin rey runi ti kur tin 16 ci ken wicmuon ger ε joc. Dunde xöö ci ken ε lat ε joc en xöö thiele mi ræl røde ke kuidien. Ke ney ti ci Kuoth ke ger. Lat ken ε en xöö: “**Ε** Kuoth kä røade baa puany ni je mo”.
- Kua ger eme le lat idi reydiēn? **Ε** kuendiēn ke Rieet Kuoth en men lät mi gäay naath. **Ε** nu ci Bay-bol ε lät kä ke mo, kä ε nu be lät kä kon o en täame?
  - (1) **Ε** jen men caa nath tath wiide
  - (2) Ke nathdan ke yacnike be nathdan kene cuomdan ke rø jakä jidit
  - (3) Cet jithke ke dey jiath teekä
  - (4) Merε kon Tethloaac, **η** jaath kene Buay
  - (5) Nyuthe kon duop, käme kon ηac, mocer kon buom kene pel
  - (6) Taa ciēnadan rey puany, rey cäri, yot ηoani ke rø thin kene rey Yiëkä
- Rey guathni muoth tōtō, ci Bay-bol tekdiēn nanj kä kath kä xöö dee ken tekdiēn thöp ke cuondiēn rey näthä ηicnike. Kä en wale, ce tekdan jakä cup kä kath emo?

❖ *Bay-bol røpe kä ney diaal.*

- Tin-dale (1494-1536) ce røde rialikä ke xöö be tin ci duär kä Bay-bol Way-klip rialikä Umee caa loc kä La-tin**ε**, ke luocde ke je kä thok ee gøar ke je keε nhiam. Cue Ruach /Kuoth en thiak kam raar men caa loc kä thok Ge-rith.
- Cu Mi-leth Kö-ber-dale lat Tin-dale guop kä cue je thuk ke luocde ke Ruac Kuoth ee wal kä thok Xi-bru mee caa je gøar ke je keε nhiam. Ke xöö nō, ke ruon aiēj, cua Bay-bol en nhiam men caa gøar ke thok Ing-lic kä caa kam raar.
- **Ε**n luoc eme ε jen ci lät ε la tuk o kä Bay-boli diaal tee caa ben loc ke kui nēni tin ruac ke thok Ing-lic: Luoc Kinj Jimith, caa je kam raar ke ruon 1611.
- I-rath-muth kä Rö-ther-dam, cue Ruach Kuoth en Thiak kam raar ke thok Ge-rith (mee cu lät ε la tuk lucä Bay-bolä kä laat locä thukä thin).
- Ke guaath ee waa ke mi rialke Bay-bol ikä ke thok Inn-lic kä kam ke je raar, laat locä thukä thin tin kokiēn wä ken ke mi loc ken Bay-bol bä ke thukiēn tin ruac ke ke:
  - (1) Mar-tin Lu-ther : Jer-man (1534)
  - (2) Pie-re Rø-bert O-li-bēn-tan : Preny (1535)
  - (3) Bay-bol Brēth : Pö-lan (1563)
  - (4) Ka-thi-dö-rö De Rey-na Ith-Pēny (1569)
  - (5) Bay-bol Kra-lath : Cök (1579)
  - (6) Jō-nath Bret-ku-nath : Li-thue-nia (1579)
  - (7) Ju-ril Dal-ma-tin : Ith-lö-be-nia (1584)
  - (8) Jiö-bani Diö-dati : I-ta-li (1607)
  - (9) Jö-aö Pē-rēyēra dī Al-may-da : Pör-cu-gal (1691)

❖ *Luuc Bay-bolä.*

- Ke guaath ee ci Mar-tin Lu-ther Bay-bol kuen ke nhiam ke Thok La-tin, cu tekde røde ger.
- Guaath en lēēbe päcnike, cue je ηac en xöö tee ke luan mi mer carē. Cu Thuk Kuoth ti gow tēk kä cu ken latdiēn lat. Cu muth ciēnā nath en caa ηic riaw, kä cu Puoth Kritho rø jiēc. **Ε** luan en mith mer carē mo?
- Cu Yië en Gøaa en Ræl røde, men caa kam luan jen kä røade ke luoc Bay-bolä, ε jen men nyuth ε thuok in tä reyde. Kä jen Yië en Gøaa en ræl Røde neme caa je kam kon bä ke xöö dee kon cuop loaac jāk bä! (Jōon 14:26; 16:13).
- **Ε** tooke niē ke jen guaath emo, ce jōoc en xöö thiele cian naath en ηiäcke rey dolä kene kene thuok en tä rey Bay-bolä. **η**ut näthä kene duop lat ηoani men kel kä røa tee rey Bay-bolä, kä caa je nyuoth kon ε Yië en Gøaa en Ræl rø.

B Men caa kan tath wiide:

❖ *Puoth baan kä røa/ηath kä røa/Kritho kä røa.*

- Thuok daj diok tin bä raar kä ε-pe-thäth 2:8.
  - (1) Caa kōn kän ke puoth baaj Kuoth kä roade
  - (2) Duoop en dee kōnε jāk puoth ε nath kä roade
  - (3) Εn neme ε muc kä Kuoth, mēn la muc Gatde: Kritho kä roade
- Ke kui dueerikōn, caa kōn cu kuēth lith mi doraar (Röm. 6:23a). Duode γöö, ci Kuoth duoop rialikä ke yore ke nalan piny ke γöö derε kōn kam tek mi doraar (Röm. 6:23b).
- Ke guaath ee ci Mar-tin Lu-ther ε nac en γöö Kritho ε jen la guaath en bä kande thin, cuε je cu tok ke mi latde je en thuok εmo. Bath-doori, tin caa yian ε ciik mēētdä guan tēēr cu kēn cu loar kä cua ke cu ger.
- Ε cāj ni mēn jek ke kan baaj, kōkde thiele je guut, kä roje ke kui neeni diaal (Jōon 3:16; Röm. 8:32).

❖ **Piäth rey Puthä.**

- Rey runi tee tä däär, ci naath ε car en γöö dee kēn kandien lat (kēnε kan diethni kien) ke buon, ke kōk, tēmnidien ke puanykien, jaliēn ke guaath ti nan naan...
- Kēn ti diaal eti ci kēn nooj ni nyuon cāri. /thiele mi ci mer roj. Ε māni mee ci kēn Puoth Kritho nac. Ε tookε niε ke jen guaath εmo ε wā nhiam cu kēn rōdien cu jā en γöö lōrken ke thuok. Ci loar εmo bööthni ke kä γöö bi kēn nut Kuoth lōk, kie bi kēn luoth ni je?
- Jōon Wäth-ley (1703-1791), ram kēl kä ney tee tuok Me-tho-dith Mu-men, caa je jiac nhial ε kuende ke lat en ci Lu-ther ε lat Röm. nathde mēn payε jāk cε je jakä göör γöö derε pith rey puthä.
- Ke nacde ke je en γöö caa je kän ke puoth baaj /känε je jakä γöö be nut lōk, cε jakni je kä γöö be ke diany ke tiit, ke γöö bi tekde wā ke reepe ni rōde ke wā kēek ke tek en gör Kritho je en γöö derε tek ke je.